

I – MỤC TIÊU BÀI HỌC

- HS được củng cố thêm về kiến thức lịch sử ; thấy được những cống hiến của giới văn nghệ sĩ nói chung, giới mỹ thuật nói riêng với kho tàng văn hoá dân tộc.
- Nhận thức đúng đắn và càng thêm yêu quý các tác phẩm hội hoạ phản ánh về đề tài chiến tranh cách mạng.

II – CHUẨN BỊ

1. Tài liệu tham khảo

- Chu Quang Trứ – Phạm Thị Chinh – Nguyễn Thái Lai, *Lược sử Mỹ thuật và Mỹ thuật học* (Giáo trình đào tạo GV THCS hệ CĐSP), NXB Giáo dục, 1998, chương XII : *Mỹ thuật Việt Nam thời hiện đại*.
- *Bảo tàng Mỹ thuật hiện đại Việt Nam*, NXB Mỹ thuật, 1990.
- Các bài nghiên cứu giới thiệu về MT Việt Nam giai đoạn 1925 đến 1954.

2. Đồ dùng dạy – học

Giáo viên

- Sưu tầm một số tác phẩm MT của các hoạ sĩ trong giai đoạn từ cuối thế kỉ XIX đến năm 1954 (tên tác giả, tác phẩm, năm sáng tác và chất liệu).
- Tranh in trong bộ ĐDDH *Mỹ thuật 7*.

Học sinh

- Sưu tầm thêm tranh, ảnh, bài viết trên sách báo giới thiệu về MT Việt Nam giai đoạn từ cuối thế kỉ XIX đến năm 1954.
- Đọc bài giới thiệu trong SGK.

3. Phương pháp dạy – học

GV sử dụng phương pháp như các bài giới thiệu MT đã học.

III – GỢI Ý TIẾN TRÌNH DẠY – HỌC

Hoạt động 1

Tim hiểu vài nét về bối cảnh xã hội Việt Nam từ cuối thế kỉ XIX đến năm 1954

GV chú ý một số nội dung sau :

- Nước ta bị thực dân Pháp đô hộ, nhân dân sống dưới hai tầng áp bức là thực dân và phong kiến (1883 – 1945).
- Với chính sách nô dịch về văn hoá, thực dân Pháp khai thác triệt để truyền thống mỹ nghệ của dân tộc ta để phục vụ cho chính quốc (Pháp).
- Với truyền thống hiếu học, các hoạ sĩ Việt Nam đã nhanh chóng tiếp thu được kĩ thuật hội hoạ phương Tây để làm giàu thêm cho nền nghệ thuật dân tộc.
- Đảng Cộng sản Việt Nam ra đời (1930) đã lãnh đạo thành công cuộc Cách mạng tháng Tám (1945), các hoạ sĩ đều hăng hái đi theo cách mạng. Nhiều tác phẩm phản ánh cuộc chiến đấu anh dũng của quân dân ta phản ánh tình quân dân, tình cảm với Đảng và Bác Hồ, đã phục vụ tích cực cho cuộc đấu tranh giải phóng dân tộc.
- Niềm vui độc lập của đất nước không được bao lâu, thực dân Pháp trở lại xâm lược. Cùng với tinh thần quyết chiến để bảo vệ Tổ quốc của đồng bào cả nước, phần lớn các hoạ sĩ đã hăm hở tham gia kháng chiến chống kẻ thù. Họ đã có mặt trên các chiến lũy ở Hà Nội, kể vai sát cánh cùng các chiến sĩ tự vệ trong 60 ngày đêm khói lửa.
- Sau đó, các hoạ sĩ đã lên chiến khu, ra mặt trận. Với ba lô súng đạn và cặp vẽ, họ đã đi khắp các nẻo đường của chiến dịch để vẽ về cuộc sống sôi động của cả dân tộc đứng lên chống kẻ thù.
- Năm 1954, chiến dịch Điện Biên Phủ thắng lợi, miền Bắc hoàn toàn giải phóng, các hoạ sĩ lại trở về Thủ đô. Với các tư liệu ghi chép được trong kháng chiến, họ đã sáng tạo nên những tác phẩm MT xứng đáng với tầm vóc của dân tộc, nhiều tác phẩm còn để lại dấu ấn đến ngày nay.

Hoạt động 2

Tìm hiểu một số hoạt động Mĩ thuật

– GV nhấn mạnh các nội dung sau :

- + Với chính sách nô dịch về văn hoá, thực dân Pháp đã mở một số trường Mĩ nghệ. Năm 1925, thành lập Trường Cao đẳng Mĩ thuật Đông Dương nhằm đào tạo nhân tài, phục vụ cho nước Pháp ;
- + Người đi đầu cho nền hội hoạ mới của Việt Nam là hoạ sĩ Lê Văn Miến (1873 – 1943). Ông theo học trường Mĩ thuật Pa-ri vào những năm 1891 – 1895. Hiện Bảo tàng Mĩ thuật Việt Nam còn giữ bức tranh sơn dầu *Bình văn* và *Chân dung cụ Tú Mên* của ông. Ngoài ra, các hoạ sĩ Huỳnh Tựu và Nam Sơn cũng là những người đầu tiên sáng tác hội hoạ theo cách vẽ của phương Tây ;
- + Trường Cao đẳng Mĩ thuật Đông Dương đã có công trong việc đào tạo một thế hệ hoạ sĩ vừa tiếp thu khoa học cơ bản, vừa chuyển hoá nhuần nhuyễn nghệ thuật truyền thống dân tộc. Đặc biệt, bên cạnh chất liệu sơn dầu, lụa, khắc gỗ, các hoạ sĩ Việt Nam đã tìm ra cách thể hiện chất liệu sơn mài trong sáng tác hội hoạ (trước đây chất liệu này chỉ dùng cho các sản phẩm mĩ nghệ truyền thống như đồ dùng hàng ngày và đồ thờ cúng) ;
- + Đóng góp vào các thành tựu của MT Việt Nam từ năm 1925 đến năm 1930 phải kể đến các hoạ sĩ : Nguyễn Gia Trí, Tô Ngọc Vân, Nguyễn Phan Chánh, Lê Phổ, Mai Trung Thứ, Trần Văn Cẩn, Nguyễn Đỗ Cung, Lương Xuân Nhị, ...
- + Tháng 10 – 1945, Chính phủ nước Việt Nam dân chủ cộng hoà đã kí nghị định mở lại Trường Cao đẳng Mĩ thuật Đông Dương và trường đã chiêu sinh được một khoá, nhưng sau đó phải đóng cửa vì chiến tranh xảy ra ;
- + Các hoạ sĩ và các nhà điêu khắc đã tích cực chuẩn bị cho cuộc triển lãm MT đầu tiên của chế độ mới để chào mừng Quốc khánh (2-9-1945).

– Về một số hoạt động MT, GV nhấn mạnh :

- + Cách mạng tháng Tám thành công, một số hoạ sĩ như Nguyễn Đỗ Cung, Tô Ngọc Vân và nhà điêu khắc Nguyễn Thị Kim đã được vào Phủ Chủ tịch để vẽ và nặn tượng Bác Hồ ;

Một số họa sĩ đã đi vẽ phố phường Hà Nội rợp bóng cờ hoa mừng ngày Độc lập (như các họa sĩ Văn Giáo, Phan Kế An...).

+ Khi toàn quốc kháng chiến, các họa sĩ cũng đã nhanh chóng có mặt trên khắp các nẻo đường của mặt trận như :

Họa sĩ Nguyễn Văn Tý vẽ về chiến lũy Hà Nội ; họa sĩ Phan Kế An với các bức vẽ bằng mực nho phản ánh không khí toàn quốc kháng chiến, toàn dân kháng chiến ;

Họa sĩ Nguyễn Đỗ Cung trong đoàn quân Nam tiến đã có mặt ở vùng cực nam Trung Bộ ;

Họa sĩ Tô Ngọc Vân có những bức tranh và kí họa sáng tác ngay tại thực địa với những người nông dân, những anh Vệ quốc đoàn và phụ nữ các dân tộc. Chính họ đã giúp ông hòa nhập với cuộc sống mới. Ông cũng là vị Hiệu trưởng đầu tiên của Trường Mĩ thuật kháng chiến tại chiến khu Việt Bắc năm 1952.

+ Năm 1946, toàn quốc kháng chiến bùng nổ, các họa sĩ đã có mặt và phản ánh kịp thời cuộc kháng chiến thần thánh của dân tộc như : Họa sĩ Lê Quốc Lộc với các tác phẩm *Sơn Tây tiêu thổ*, *Hà Đông tiêu thổ* ; họa sĩ Phan Thông với bức vẽ *Chăm sóc thương binh* ; nhà điêu khắc Nguyễn Thị Kim với tác phẩm sơn đắp nổi *Hạnh phúc*.

– Một số tác phẩm nổi tiếng có giá trị nghệ thuật, hoàn chỉnh về cả nội dung và hình thức cũng được sáng tác trong thời gian này là :

+ *Bác Hồ làm việc ở Bắc Bộ phủ* – tranh sơn dầu của Tô Ngọc Vân ;

+ *Bát nước* – tranh sơn mài của Sỹ Ngọc ;

+ *Trận Tâm Vu* – tranh màu bột của Nguyễn Hiem ;

+ *Giặc đốt làng tôi* – tranh sơn dầu của Nguyễn Sáng.

– Để giúp HS có được sự hiểu biết cụ thể hơn, GV có thể bổ sung chi tiết về sự ra đời của các nhóm văn nghệ kháng chiến. Ví dụ :

+ Nhóm văn nghệ Việt Bắc có họa sĩ Tô Ngọc Vân, Nguyễn Khang, Trần Văn Cẩn, Trần Đình Thọ, Nguyễn Tư Nghiêm, Dương Bích Liên...

- + Nhóm văn nghệ Liên khu III có các họa sĩ Lê Quốc Lộc, Lương Xuân Nhị, Phan Thông, ...
- + Nhóm văn nghệ Liên khu IV có các họa sĩ Nguyễn Văn Tý, Sỹ Ngọc, Văn Bình, Nguyễn Đức Nùng, Nguyễn Thị Kim, ...
- + Nhóm văn nghệ Liên khu V có các họa sĩ Nguyễn Đỗ Cung, Hoàng Kiệt, Dương Hương Minh, ...
- + Nhóm văn nghệ Nam bộ có các họa sĩ Diệp Minh Châu, Trần Văn Lắm, Huỳnh Văn Gấm, Nguyễn Cao Thương, ...

Hoạt động 3

Đánh giá kết quả học tập

- Sau khi đã trình bày, phân tích một số hoạt động và một vài tác phẩm tiêu biểu, GV có thể đặt các câu hỏi để kiểm tra sự tiếp thu và nhận thức của HS.
- GV kết luận (chủ yếu là đánh giá giai đoạn 1945 – 1954) :
 - + Các họa sĩ đã nhanh chóng trút bỏ những quan điểm nghệ thuật cũ để đến với cách mạng bằng tất cả trái tim, khối óc của mình.
 - + Hình ảnh con người mới, con người cách mạng trong các tác phẩm không những nói lên lòng quyết tâm giữ nước của nhân dân ta mà còn nói lên vẻ đẹp hồi sinh của tâm hồn người nghệ sĩ.
 - + Xu hướng hiện thực trong quá trình đi lên đã có những đóng góp nhất định cho nền MT cách mạng và tồn tại với thời gian.

Bài tập về nhà

- Sưu tầm các tranh, ảnh về đề tài chiến tranh cách mạng trên sách báo.
- Vẽ một bức tranh màu bột về đề tài *Anh bộ đội Cụ Hồ*.
- Chuẩn bị cho bài học sau.